

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

УДК 347.77

Андрусів У.Б.

Львівський державний університет внутрішніх справ

НОВЕЛИ МІЖНАРОДНОЇ ОХОРОНИ ОРГАНІЗАЦІЙ МОВЛЕННЯ: ДОСВІД ВОІВ

У цій роботі автор розглядає низку питань, пов'язаних з правовою охороною суміжних прав організацій мовлення на міжнародному рівні. При цьому в основу дослідження покладено приписи проекту Договору про охорону прав організацій мовлення, а також сформульовані у рекомендаціях, робочих документах узагальнення Постійного комітету з авторського права і суміжних прав ВОІВ. У роботі розкрито понятійний апарат ключових термінів та правова природа об'єкта охорони, визначено обсяг та зміст новітніх майнових прав, окреслені винятки та обмеження щодо використання контенту організацій мовлення. Наводяться конкретні пропозиції та рекомендації заповнення наявних нормативних прогалів як на міжнародному, так і на національному рівнях.

Ключові слова: ВОІВ, організація мовлення, міжнародна охорона, майнові права, сигнал, що несе програму.

Постановка проблеми. Під впливом стрімкого розвитку цифрових та телекомунікаційних технологій, організації мовлення залишаються незахищеними, а система міжнародно-правової охорони у цій сфері відносин змушена зазнавати кардинальних змін.

Чинні міжнародні договори не гарантують суб'єктам інформаційної діяльності належного рівня охорони, що зумовлено тією обставиною, що наріжним каменем міжнародної системи правової охорони у цій сфері відносин, як і раніше, залишається Римська конвенція, що була прийнята ще 1961 року і з того часу не зазнавала жодних змін. Таким чином, гостро відчувається потреба в актуалізації чинних міжнародних норм та запровадженні нових стандартів охорони прав організацій мовлення, що відповідатимуть вимогам наукового-технічного прогресу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання правової охорони суміжних прав організацій мовлення на міжнародному рівні не достатньою мірою висвітлено в юридичній науці. Окремі аспекти досліджуваної проблематики

розглядали у своїх наукових доробках такі цивілісти, як: О.М. Боярчук, Е.П. Гаврілов, В.О. Калятін, О.М. Мельник, О.П. Сергєєв, Р.Б. Шишка, Н.Є. Яркіна, проте їхні праці мають загальний фундаментальний характер та не розкривають специфіку міжнародної охорони прав організацій мовлення в епоху розвитку новітніх технологій.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження пропозицій, сформульованих державами-учасницями Всесвітньої організації інтелектуальної власності (далі – ВОІВ) та узагальнених у рекомендаціях, робочих документах Постійного комітету з авторського права і суміжних прав у сфері охорони суб'єктивних прав організацій мовлення з метою їх подальшої адаптації та удосконалення приписів національного законодавства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Провідна роль у системі міжнародної охорони суміжних прав відводиться міжнародному договору та міжнародним організаціям, провідне місце серед яких займає Всесвітня організація інтелектуальної власності.

Одним із основних напрямів її діяльності є розроблення нових законодавчих положень з метою удосконалення правової охорони прав інтелектуальної власності, зокрема з метою адаптації до новітніх реалій.

Починаючи з 1998 р. і дотепер ведеться жвава дискусія щодо удосконалення міжнародної охорони прав організацій мовлення.

Так, у рамках Постійного Комітету з авторського права та суміжних прав ВОІВ підготований проект Договору про охорону прав організацій мовлення, який покликаний забезпечити міжнародну систему охорони прав організацій мовлення.

Тривалий процес прийняття Договору про охорону прав організацій мовлення зумовлений тим, що досить складно створити єдиний міжнародний механізм правового регулювання у сфері мовлення для різних правових систем.

Головним каменем спотикання на шляху до його прийняття впродовж двадцяти років стало питання щодо визначення об'єкта охорони. Під час роботи Постійного комітету з авторського права і суміжних прав ВОІВ висловлювалася точка зору, відповідно до якої пропонувалось визначити сигнал як об'єкт охорони організацій мовлення. Як вбачається з останніх узагальнень, які були підготовані за результатами 34-ї сесії, що проходила 1–5 травня 2017 року, за основу взятий підхід на основі охорони сигналів.

Зокрема передбачено, що охорона, яка надається за цим Договором, поширюється тільки на сигнали, що несуть програми, включаючи домовленієві сигнали, що транслюються організацією ефірного мовлення (або кабельного мовлення) або від її імені, але не поширюється на програми, що містяться в них.

Організації ефірного/кабельного мовлення також користуються охороною щодо одночасної, майже одночасної або відстроченої передачі будь-якими засобами, включаючи передачі таким чином, що представники публіки можуть здійснювати доступ до них з будь-якого місця і у будь-який час за їх власним вибором [1].

Зазначені положення свідчать про відмежування носія та змісту: охорона, що надається сигналу, який несе програму, повністю відокремлена від охорони змісту, який переноситься цими сигналами.

Вважаємо, що цей підхід був запропонований представниками країн з англосаксонською системою права, у яких не розмежовуються авторське право і суміжні права. Зокрема, американський

законодавець визначає мовлення телерадіоорганізацій як публічне сповіщення, що, на думку окремих держав-членів ВОІВ, надає організації мовлення право на охорону сигналу [2].

Зауважимо, що термін «сигнал, що несе програму» трактується як електронно-генерований носій програми в первинно переданій формі і в будь-якому наступному технічному форматі [1].

На наше переконання, підхід на основі охорони сигналів є не зовсім вдалим: надто технічним та не враховує творчого внеску організацій мовлення. Об'єктом охорони права інтелектуальної власності є сама інформація, а не матеріальний носій, за допомогою якого вона передається.

Будь-яка особа може записати програму на електронний носій і потім, вилучивши окремі елементи, репрезентувати як власний інформаційний продукт. І це не можна буде трактувати як порушення, оскільки не відбулося посягання на сам сигнал, який передавав цю програму.

З огляду на це саме програма як результат вираження творчої та технічної праці безлічі людей має становити об'єкт охорони, а сигнал є лише технічним засобом доведення її публіці.

При цьому «програма» у розумінні розробників проекту означає матеріал, що надходить безпосередньо в ефір або із запису, що складається із зображень, звуків або того й іншого чи їх відображень [1].

Варто відзначити, що у проекті розкритий понятійний апарат низки спеціальних термінів, таких як «ретрансляція», «організація ефірного мовлення», «організація кабельного мовлення», «передача в ефір», «передача по кабелю» тощо.

На основі аналізу дефініцій цих термінів доходимо висновку, що проект Договору про охорону організацій мовлення не враховує сучасного розвитку телекомунікаційних технологій і обмежується охороною традиційного мовлення, оскільки із сфери застосування виключається поширення сигналу, що несе програми, через комп'ютерні мережі.

На жаль, доводиться констатувати, що нині жодна міжнародна угода не надає охорону організаціям мовлення, які поширюють програми мережею Інтернет. Уперше це питання порушили у 1996 р. представники США під час обговорень тексту Проекту Договору про охорону прав організацій мовлення. Однак згодом пропозицію поширити положення Договору на мережеве мовлення відхилили.

Зважаючи на небажання більшості членів ВОІВ включити зазначені положення до згадува-

ного проекту та з метою досягнення компромісу між ними, пропонуємо запровадити такий механізм: надати сторонам під час ратифікації Договору можливість на власний розсуд застосовувати застереження щодо поширення або непоширення правової охорони прав організацій мовлення на результати своєї діяльності в Інтернеті.

На нашу думку, ключові терміни, які торкаються об'єктної, суб'єктної сфери, суб'єктивних прав, якими наділяються мовники, доречно трактувати крізь призму принципу технологічного нейтралітету, що позбавляє необхідності вказівки на платформи дистрибуції мовленнєвого контенту, за допомогою яких програми можуть бути доведені до загального відома.

Закріплення технологічно нейтральних визначень забезпечить охорону не лише організаціям мовлення, які здійснюють мовлення за допомогою традиційних платформ та мереж, а й легальним суб'єктам інформаційної діяльності, які функціонують у рамках нових засобів комунікації або платформ.

Варто звернути увагу й на такий позитивний аспект охорони організацій мовлення як убезпечення від посягання на сигнали, що передують мовленню.

Ст. 9 проекту Договору ВОІВ містить положення, згідно з якими організації мовлення наділені адекватною та ефективною правовою охороною щодо своїх домовленнєвих сигналів [3]. Причому під останніми слід розуміти сигнал, який передається організації ефірного мовлення/кабельного мовлення або особі, що діє від її імені, з метою подальшої трансляції публіці.

Такі сигнали використовуються організаціями мовлення для передачі програмного матеріалу зі студії або, наприклад, з місця події до місця, де розташований передавач, а також для передачі в ефір після затримки або певного редагування такого матеріалу. Отже, йдеться про приватну передачу контенту, який організація мовлення має намір включити в свій графік виходу в ефір.

На наше глибоке переконання, для забезпечення повноцінного захисту прав організацій мовлення необхідно надати охорону не лише трансльованій програмі, але також і програмі, яка записана, але ще не передана в ефір.

Безумовно, не зважаючи на те, що до моменту трансляції результат діяльності організації мовлення ще не може виконати своє основне призначення, очевидно є необхідність визнання програми об'єктом правової охорони ще до виходу її у світ, тобто з моменту створення.

Ця позиція є обґрунтованою, оскільки ймовірні випадки, коли створена, але ще не оприлюднена передача, може стати об'єктом неправомірного посягання. Проте, як випливає з положень чинного законодавства, такі дії не можна вважати незаконними, оскільки суміжне право на таку програму ще не виникло.

Такий підхід дасть змогу успішно боротися з незаконним використанням репортажів, що передаються з місця зйомки до місця, де розташований передавач. Крім того, відомо, що програми можуть створюватися на замовлення або з інших причин передаватися мовникам у межах цивільних правочинів. Безперечно, права на програму в такій ситуації можуть бути порушені і до її трансляції. Отже, можливість існування прав на програму організації мовлення ще до моменту її трансляції не викликає жодних сумнівів.

Тепер зосередимо увагу на відображених у проекті та робочих документах суб'єктивних прав організацій мовлення, які, зважаючи на розвиток новітніх технологій, покликані забезпечити їм належний рівень охорони.

Перелік майнових прав суб'єктів інформаційної діяльності, закріплений як у міжнародних документах, так і на національному рівні, не відповідає реаліям сьогодення. Впровадження цифрових форматів мовлення й урізноманітнення платформ дистрибуції мовленнєвого контенту спричиняють кардинальні зміни у сфері телебачення. Як наслідок, виникла нагальна потреба у розширенні наявного переліку майнових прав організацій мовлення.

Спробу подолати цю прогалину було зроблено державами-учасниками ВОІВ, пропозиції та рекомендації яких були узагальнені секретаріатом Постійного комітету з авторського права та суміжних прав. Зокрема, організації мовлення пропонується наділити такими правами: на трансляцію програм після запису (post-fixation rights), на відстрочену трансляцію (deferred transmission), на трансляцію, тісно пов'язану з відстроченою (closely-related deferred transmission), на майже одночасну трансляцію (near simultaneous transmission), на не пов'язану з відстроченою трансляцією (unrelated deferred transmission), на тісно пов'язану з відстроченою трансляцією (closely-related deferred transmission), на розповсюдження програм.

Спробуємо з'ясувати сутність окреслених майнових прав організацій мовлення.

Право на трансляцію інформаційного контенту після запису

Здійснення запису програми не вичерпує охорону прав організацій мовлення. Тому

серед прав, які необхідно надати організаціям мовлення, слід також виокремити виключне право на трансляцію програм (передач) після запису. Це право охоплює всі види передач за допомогою будь-яких засобів для їх прийому публікою, включаючи ефірне, кабельне, супутникове мовлення і передачу через комп'ютерні та мобільні мережі, заснованих на записі або зроблених із записів.

Під час обговорення Постійного комітету ВОІВ з авторського права і суміжних прав був виявлений інтерес щодо обсягу прав, які мають бути надані організації мовлення після запису сигналу (так звані «Post-fixation rights»). Зокрема, зазначалося, що доведення записаної передачі в ефір для інтерактивної передачі є важливим елементом ефективною правовою охороною прав організацій ефірного мовлення [4].

Ми повністю підтримуємо цю позицію, оскільки лише організації мовлення наділені правом дозволяти та відповідно обмежувати трансляції своїх програм після їх запису.

Право на трансляцію з відстрочкою

Статтею 8 проекту Договору ВОІВ про охорону прав організацій мовлення передбачено право організацій мовлення на трансляцію з відстрочкою.

Відстрочена трансляція (deferred transmission) означає трансляцію, відстрочену у часі, окрім майже одночасної трансляції, включаючи трансляцію, здійснену таким чином, що представники публіки можуть здійснювати доступ до програми з будь-якого місця і у будь-який зручний для них час.

Для здійснення відстроченої ретрансляції сигнал, що несе програми (передачі), запам'ятовується на спеціальному портативному електронному пристрої, який зберігає отриманий цифровий контент, і передається далі у визначений більш пізній час, ніж оригінальна трансляція. Відповідно, організації мовлення можуть формувати кілька різних сигналів, що несуть один і той самий контент, який поширюватиметься на різних континентах.

Варто відзначити, що Європейська угода про охорону телевізійних передач закріплює схоже за своїм змістом право організацій мовлення – на повторну передачу в ефір за допомогою запису або іншого відтворення [5]. Різниця полягає у тому, що для здійснення трансляції з відстрочкою не завжди вимагається попередній запис інформаційного продукту, який, своєю чергою, є важливою передумовою надання права на повторну трансляцію.

Значимість цього права на практиці є очевидною. Так, право на трансляцію з відстрочкою є актуальним, до прикладу, за умови ретрансляції вихідцям з України вітчизняного контенту в Канаді. Безперечно, через різні часові пояси вони зможуть дивитися контент суб'єктів інформаційної діяльності у прямому ефірі лише за умови певного відстрочення у часі.

Майже одночасна трансляція (near simultaneous transmission) означає трансляцію, відстрочену лише тією мірою, в якій це необхідно для адаптації до різниці в часі або для технічного забезпечення трансляції сигналу, що несе програму [1].

Під еквівалентною відстроченою трансляцією (equivalent deferred transmission) слід розуміти відстрочену трансляцію, яка відповідає прямій лінійній трансляції організації мовлення і доступна протягом обмеженої кількості тижнів або місяців після таких лінійних трансляцій, як онлайн-повторення, сервісні послуги за замовчуванням та основні спортивні заходи.

Тісно пов'язана з відстроченою трансляцією (closely-related deferred transmission) – це відстрочена трансляція, яка здійснюється лише онлайн (в глобальній мережі Інтернет), додатково до прямих лінійних трансляцій організацій мовлення та доступна протягом обмеженої кількості тижнів або місяців, наприклад, паралельні спортивні події, додаткові кадри в новинах чи програмах, попередні перегляди, додаткові інтерв'ю та закриті програми.

Натомість **не пов'язана з відстроченою трансляцією** (unrelated deferred transmission) є відстроченою трансляцією, яка здійснюється лише в Інтернеті, але яка не підпорядкована прямим лінійним трансляціям організації мовлення, наприклад, канали потокового мовлення на вимогу, або до яких можуть отримати доступ користувачі без обмеження в часі, каталоги на вимогу, які доступні після закінчення строку для онлайн-повторень, та послуги на замовлення [6].

Право на розповсюдження програм (передач)

З метою надання адекватної та ефективною правовою охороною організаціям ефірного мовлення у сучасних умовах поширення інформаційного продукту необхідно надати їм незалежне право на розповсюдження своїх програм (передач) за допомогою будь-яких платформ та мереж дистрибуції.

На важливість наділення організацій мовлення правом на розповсюдження вказувала делегація Японії під час внесення пропозицій до оновленого проекту договору ВОІВ про охорону прав організацій мовлення [7].

Розповсюдженням програм (передач) організацій мовлення є будь-яка дія, за допомогою якої оригінали або копії записів програм (передач) безпосередньо чи опосередковано пропонуються публіці шляхом продажу чи іншого відчуження оригіналу або примірників запису. Вичерпання цього права торкається тільки фізичних екземплярів, які можуть бути випущені в обіг як матеріальні об'єкти.

Окрім того, зважаючи на стрімкий розвиток новітніх цифрових технологій, вкрай важливим і необхідним є наділення організацій мовлення правом надавати телеглядачам нелінійні послуги, однак наразі це питання залишилося поза увагою розробників проекту договору.

Позитивним слід також вважати чітко окреслений перелік обмежень або винятків щодо охорони прав організацій ефірного (або кабельного) мовлення.

Так, до винятків щодо охорони віднесено: використання в особистих цілях (за умови погодження обсягу); використання невеликих за розміром витягів у зв'язку з повідомленням про поточні події; короткостроковий запис організацією ефірного мовлення за допомогою власних технічних засобів та для своїх трансляцій; використання лише для цілей навчання або наукових досліджень; використання спеціально для забезпечення доступу осіб з вадами зору або слуху, обмеженою здатністю до навчання або іншими особливими потребами; використання бібліотеками, архівами або навчальними закладами для

забезпечення публічного доступу до передач, які охороняються будь-якими виключними правами організації ефірного мовлення, з метою їх збереження, а також у науково-освітніх цілях [8].

Принагідно слід відзначити, що у Законі України «Про авторське право і суміжні права» в окресленні обмежень майнових прав організацій мовлення законодавець закріплює бланкетну норму (ст. 42), при цьому вільне відтворення інформаційного контенту, тобто використання об'єктів суміжних прав без згоди суб'єктів інформаційної діяльності здійснюється виключно з метою навчання чи наукових досліджень.

Висновки. Підсумовуючи викладене вище, варто зауважити, що для забезпечення належного рівня охорони організацій мовлення в епоху розвитку цифрових та мультимедійних технологій необхідно розробити та прийняти уніфікований міжнародний документ, у якому були б ураховані та усунені основні недоліки наявної міжнародної охорони, а також він має охоплювати цілу низку цифрових та телекомунікаційних новацій, використання мережі Інтернет як платформи дистрибуції інформаційного контенту та бути спроможним захистити від маніпулювання сигналами, що несуть програми.

Більшість його положень могла б лягти в основу у разі вдосконалення національних законодавчих положень у відповідній сфері правовідносин.

Список літератури:

1. Revised Consolidated Text on Definitions, Object of Protection, Rights to be Granted and other Issues. Prepared by the Chair / SCCR/34/4. May 1 to 5, 2017. URL: http://www.wipo.int/meetings/en/details.jsp?meeting_id=42296
2. Progress on the WIPO broadcasting and webcasting treaty. URL: <http://www.cardozoaelj.net/issues/06/Asbell.pdf>
3. Proposal on a treaty on the protection of broadcasting and cablecasting organizations. Document presented by the Delegations of Armenia, Azerbaijan, Belarus, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Russian Federation, Tajikistan, Turkmenistan, Ukraine and Uzbekistan/ SCCR/27/6. April 28 to May 2, 2014. URL: http://www.wipo.int/meetings/en/details.jsp?meeting_id=32086
4. Informal Consultation Meeting on the Protection of Broadcasting Organizations. List of Issues, prepared by the Secretariat. Geneva, April 14 and 15, 2011. URL: http://www.wipo.int/...wipo_cr_consult_ge_11_2/wipo_cr...ge...4.doc
5. European agreement on the protection of television broadcasts. Strasbourg, 22.VI.1960. URL: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/034.htm>
6. Note on the draft treaty to protect broadcasting organizations. Document submitted by the Delegation of Argentina / SCCR/36/5. May 28 to June 1, 2018. URL: http://www.wipo.int/meetings/en/details.jsp?meeting_id=46436
7. Renewal version of revised draft basic proposal for the WIPO treaty on the protection of broadcasting organizations. Proposal by the delegation of Japan. / SCCR/15/2rev July 16 to 25, 2012. URL: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/scrr_24/scrr_24_3.pdf
8. Broadcasting Limitations and Exceptions: Proposal to advance discussions. Prepared by the Delegations of Argentina, Brazil and Chile. / SCCR/35/10. November 13 to 17, 2017. URL: http://www.wipo.int/meetings/en/details.jsp?meeting_id=42304

НОВЕЛЛЫ МЕЖДУНАРОДНОЙ ОХРАНЫ ОРГАНИЗАЦИЙ ВЕЩАНИЯ: ОПЫТ ВОИС

В этой работе автор рассматривает ряд вопросов, связанных с правовой охраной смежных прав организаций вещания на международном уровне. При этом в основу исследования положены предписания проекта Договора об охране прав организаций вещания, а также сформулированные в рекомендациях и рабочих документах обобщения Постоянного комитета по авторскому праву и смежным правам ВОИС. В работе раскрыты понятийный аппарат ключевых терминов и правовая природа объекта охраны, определены объем и содержание новейших имущественных прав, указаны исключения и ограничения по использованию контента организаций вещания. Приводятся конкретные предложения и рекомендации заполнения существующих нормативных пробелов как на международном, так и на национальном уровнях.

Ключевые слова: ВОИС, организация вещания, международная охрана, имущественные права, несущий программу сигнал.

NOVELS OF INTERNATIONAL PROTECTION OF BROADCASTING ORGANIZATIONS: WIPO EXPERIENCE

In this work, the author examines a number of issues associated with the legal protection of related rights of broadcasting organizations at the international level. At the same time, the instructions of the Draft Treaty on the protection of broadcasting organizations' rights are laid down in the study, as well as formulated in the recommendations, working papers of the generalization of the Standing Committee on Copyright and Related Rights of WIPO. In this work the conceptual apparatus of key terms and the legal nature of the object of protection are revealed, the scope and content of the latest property rights are defined, the exceptions and restrictions on the use of the content of broadcasting organizations are specified. Specific suggestions and recommendations for filling the existing regulatory gaps at both the international and national levels are presented.

Key words: WIPO, broadcasting organizations, international protection, property rights, programme-carrying signal.